

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

SECȚIA A PATRA

CAUZA DRAGOȘ IOAN RUSU ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

(Cererea nr. 22767/08)

HOTĂRÂRE

STRASBOURG

31 octombrie 2017

DEFINITIVĂ

31.01.2018

*Hotărârea a rămas definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 din Convenție.
Aceasta poate suferi modificări de formă.*

În cauza Dragoș Ioan Rusu împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a patra), reunită într-o cameră compusă din:

Ganna Yudkivska, *președinte*,
Vincent A. De Gaetano,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Faris Vehabović,
Iulia Motoc,
Marko Bošnjak,
Péter Paczolay, *judecători*,

și Marialena Tsirli, *grefier de secție*,

După ce a deliberat în camera de consiliu, la 12 și la 19 septembrie 2017, pronunță prezenta hotărâre, adoptată la cea din urmă dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află cererea nr. 22767/08 îndreptată împotriva României, prin care un resortisant al acestui stat, domnul Dragoș Ioan Rusu („reclamantul”), a sesizat Curtea la 6 mai 2008, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”).

2. Reclamantul a fost reprezentat de domnul S.C. Finică, un avocat care profesează în Bacău. Guvernul României („Guvernul”) a fost reprezentat de agentul guvernamental, doamna C. Brumar, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

3. Reclamantul a susținut, în special, că îi fuseseră încălcate dreptul la respectarea corespondenței și dreptul la un proces echitabil în măsura în care îi fuseseră confiscate scrisori la ordinul parchetului, folosite ulterior ca principale probe împotriva sa în proces.

4. La 12 iunie 2013, cererea a fost comunicată Guvernului.

ÎN FAPT**I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI**

5. Reclamantul s-a născut în 1974 și locuiește în Bacău.

A. Cercetări în legătură cu suspiciunea de trafic de droguri

6. La 13 ianuarie 2005 Brigada de Combatere a Criminalității Organizate a IPJ Bacău („poliția“) era informată de Oficiul Județean Bacău al Poștei Române („poșta“) că identificase trei plicuri care conțineau elemente suspecte. Plicurile, expediate în străinătate prin trimitere recomandată la o dată între 11 aprilie și 13 mai 2003, fuseseră returnate nedeschise, deoarece destinatarii nu le ridicaseră. Persoanele care le returnaseră nu puteau fi identificate de lucrătorii poștali, iar adresele acestora se dovediseră fictive. În consecință, lucrătorii poștali au deschis plicurile și au contacta poliția.

7. Poliția a ridicat și a examinat plicurile și a constatat că acestea conțineau Diazepam, un medicament eliberat pe bază de rețetă care era unul dintre drogurile interzise în temeiul Legii nr. 143/2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri („Legea nr. 143“).

8. În perioada ianuarie-februarie 2005 plicuri similare care conțineau medicamente eliberate pe bază de rețetă destinate trimiterii peste hotare au fost descoperite de poștă și predate poliției.

9. La 9 și la 14 februarie 2005 Serviciul teritorial al Direcției de Investigare a Infraacțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism din cadrul Parchetului Bacău („parchetul“) a emis ordonanțe de autorizare a reținerii plicurilor suspecte în cadrul procedurii de urgență prevăzute la art. 98 alin. (1[^]2) din Codul de procedură penală (în continuare „procedura de urgență“ și „C. proc. pen.“ – a se vedea infra, pct. 26). Parchetul a trimis a doua zi ordonanțele în fața Tribunalului pentru informarea instanței.

Părțile relevante ale ordonanței se citesc astfel:

„Ancheta a dovedit că adresele destinatarilor sunt false.

După cum rezultă, plicurile conțin substanțe interzise dintre cele enumerate în Legea nr. 143.

Ținând seama de caracterul urgent și de faptul că măsura este întemeiată pe art. 98 alin. (1[^]2) din C. proc. pen.

Dispune

Ca plicurile [...] să fie ridicate de agenții de poliție [...]

Obiectele care nu sunt relevante în cauză vor fi înapoiate.“

10. La 18 februarie 2005 parchetul a început urmărirea penală în cauză față de autori neidentificați.

11. Parchetul a solicitat supravegherea audio și video a oficiilor poștale din Bacău. Măsura a fost autorizată de Tribunalul Bacău la 23 februarie 2005.

12. Cu ajutorul materialului de supraveghere, reclamantul (care la acel moment nu era identificat) a fost văzut la 14 martie 2005 în două oficii poștale diferite când prezenta alte două plicuri suspecte pentru a fi trimise peste hotare. Plicurile au fost reținute în baza procedurii de urgență prevăzute la art. 98 alin. (1[^]2) din C. proc. pen. (a se vedea infra, pct. 26) și a doua zi

parchetul a trimis ordonanțele în fața instanței pentru informarea acesteia. Examinarea plicurilor a arătat că acestea conțineau medicamente eliberate pe bază de rețetă și adresa expeditorului era falsă. Ordonanțele parchetului prevedeau următoarele:

„[...] un bărbat a adus un colet cu conținut suspect care prezenta interes pentru anchetatori [...]

Întrucât corespondența prezenta interes pentru anchetatori, iar situația este urgentă și justificată temeinic în conformitate cu art. 98 alin. (1²) din C. proc. pen.

Dispune

Ca poliția [...] să ridice coletul.

Correspondența și obiectele ridicate care nu sunt relevante în cauză vor fi înapoiate.“

13. La 25 martie și la 18 aprilie 2005 un expert a examinat scrisul de pe plicurile ridicate de poliție și a concluzionat că aparținea reclamantului.

14. În cursul anchetei, parchetul a identificat două farmacii de unde fuseseră procurate medicamentele fără rețetă. Farmaciștii l-au identificat pe reclamant ca fiind persoana căreia îi vânduseră medicamentul.

15. Pe baza probelor care au fost strânse, procurorul a concluzionat că între 2003 și 2005 reclamantul obținuse produse medicale clasificate ca medicamente fără prescripție medicală și încercaseră să le vândă în străinătate.

B. Primul set de proceduri

16. La 2 iunie 2005, procurorul l-a trimis în judecată pe reclamant sub acuzația de trafic de droguri. Cinci dintre plicurile reținute la 9 februarie, la 14 februarie și la 14 martie 2005 (a se vedea supra, pct. 9 și 12) au fost atribuite reclamantului și folosite ca probe.

17. Reclamantul a contestat legalitatea interceptării corespondenței sale în fața Tribunalului Bacău și a argumentat că procurorul nu obținuse autorizația instanței de a reține corespondența, conform dispozițiilor relevante ale C. proc. pen. În ceea ce privește conținutul plicurilor ridicate, a afirmat că trimisese în străinătate lucrări științifice și mostre în legătură cu activitatea sa de cercetare și că folosisse o identitate falsă pentru a-și proteja viața privată și reputația în cazul în care calitatea muncii științifice era considerată slabă. Reclamantul a negat orice implicare în traficul de droguri.

18. La 27 februarie 2007, reclamantul a fost achitat. Tribunalul a exclus probele principale ale parchetului, considerând că plicurile reținute au fost obținute în mod nelegal, întrucât procurorul nu a solicitat autorizarea măsurii de către instanță. Cu privire la celelalte probe din dosar, a reținut că înregistrările audio și video nu au fost relevante pentru acuzațiile aduse reclamantului și că martorii nu erau credibili, deoarece își schimbaseră declarațiile în instanță.

19. La 18 septembrie 2007, Curtea de Apel Bacău a confirmat sentința de mai sus.

20. Totuși, la 28 ianuarie 2008, Înalta Curte de Casație și Justiție a admis recursul declarat de procuror. Aceasta a constatat că instanțele inferioare au greșit când au anulat probele obținute din corespondența ridicată. A considerat că dispozițiile C. proc. pen. însemnau că procurorul fusese obligat să informeze instanțele cu privire la ordonanțele de reținere, dar nu să le ceară aprobarea. Prin urmare, a retrimis cauza la Tribunal și a recomandat ca instanța să verifice dacă ordonanțele procurorului fuseseră trimise spre informare instanței și să examineze acuzațiile în lumina tuturor probelor din dosar. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție era definitivă.

C. Al doilea set de proceduri

21. La 12 februarie 2009, Tribunalul Bacău l-a condamnat pe reclamant pentru trafic de droguri la o pedeapsă de trei ani închisoare cu suspendare. Tribunalul se bazase pe probele din dosar, și anume plicurile ridicate și evaluarea expertului asupra conținutului lor și a scrisului de pe acestea. De asemenea, acesta s-a întemeiat pe transcrierea supravegherii audio și video a oficiului poștal și a telefonului reclamantului, pe declarațiile date de șapte farmaciști că îi vânduseră reclamantului medicamentul în litigiu fără rețetă și pe mărturia a doi medici care fuseseră rugați de reclamant sau de farmaciști să scrie rețete care să acopere medicamentele vândute fără rețetă. Exista și mărturia medicului de familie, care a negat că le-ar fi prescris orice medicament părinților reclamantului, așa cum afirmase reclamantul. Tribunalul a avut la dispoziție și declarațiile date de alți martori, în special nouă lucrători poștali care și-au amintit cum reclamantul expedia săptămânal între unul și cinci plicuri în străinătate, începând cu 2003; patru colegi de cercetare de la Universitate, care lucrau sau lucraseră în aceeași

echipă de cercetare cu reclamantul, precum și un șofer de autobuz care a declarat că livrase un plic pentru reclamant. Instanța a audiat declarațiile a 23 de martori care luaseră parte în diferite acte de procedură în calitate de martori asistenți la solicitarea poliției. Mai departe instanța s-a bazat pe rezultatele verificării adreselor din străinătate folosite de reclamant, pe informații date de Interpol despre destinatarii plicurilor și pe rapoartele poliției despre verificarea celor două farmacii folosite de reclamant, privind în special facturile și autorizațiile de a vinde medicamente eliberate pe bază de rețetă care constituiau droguri (a se vedea supra, pct. 14) În plus, instanța a făcut referire la raportul poliției privind activitatea pe Internet a reclamantului în legătură cu pretinsa sa cercetare științifică din străinătate (a se vedea supra, pct. 17). De asemenea, instanța a avut la dispoziție rapoarte de la șapte bănci, atestând faptul că în perioada 2003 - 2005 reclamantul primise peste 100 de

transferuri de bani din străinătate pentru mici sume, în total peste 41 000 dolari SUA (USD) și 10 000 euro (EUR).

22. Instanța a respins argumentul reclamantului privind ilegalitatea interceptării corespondenței. Întemeindu-se pe art. 8 din Convenție, a constatat că ingerința în exercitarea dreptului reclamantului la respectarea vieții sale private a fost prevăzută de lege și proporțională cu obiectivul legitim urmărit.

23. A reiterat și că, deoarece situația fusese urgentă, procurorului îi era permis prin lege să intercepteze corespondența fără să fi primit autorizația instanței, cu condiția să informeze ulterior instanța, ceea ce acesta făcuse.

24. Reclamantul a formulat apel. În principal, susținea că interceptarea corespondenței sale fusese nelegală și îi încălcaseră drepturile întemeiate pe art. 8. Instanța i-a respins argumentele, făcând referire la interpretarea legii făcută de Înalta Curte de Casație și Justiție în decizia sa din 28 ianuarie 2008 (a se vedea supra, pct. 20). A mai contestat și modul în care unul dintre lucrătorii poștali fusese audiat de procuror (a se vedea supra, pct. 21). Reclamantul nu a contestat legalitatea celorlalte probe. În apărarea sa, a explicat că primise bani din străinătate pentru experimentele pe care le realizase pentru cercetarea unor oameni de știință străini (a se vedea supra, pct. 21).

25. Reclamantul și-a reiterat argumentele în recursul declarat la Înalta Curte de Casație și Justiție. Nu a contestat celelalte probe din dosar. Înalta Curte a respins cauza în decizia definitivă din 22 iunie 2010.

II. DREPTUL ȘI PRACTICA INTERNE RELEVANTE

26. Dispozițiile relevante ale C. proc. pen. privitoare la interceptarea corespondenței sunt formulate după cum urmează:

Articolul 98

„1. Instanța de judecată, la propunerea procurorului, în cursul urmăririi penale, [...], în cursul judecății, poate dispune ca orice unitate poștală [...] să rețină și să predea scrisorile, telegramele și oricare altă corespondență, ori obiectele trimise de învinuit sau inculpat, ori adresate acestuia [...].

(1[^]1) Măsura prevăzută în alin. 1 se dispune dacă sunt întrunite condițiile arătate în art. 91[^]1 alin. 1 și potrivit procedurii acolo prevăzute.

(1[^]2) Reținerea și predarea scrisorilor, telegramelor și a oricăror alte corespondențe [...] pot fi dispuse, în scris, în cazuri urgente și temeinic justificate și de procuror, care este obligat să informeze de îndată despre această instanță.“

27. Legislația în vigoare la acea vreme referitoare la interceptarea convorbirilor telefonice, inclusiv dispozițiile art. 91[^]1 alin. (1) din C. proc. pen., și evoluția sa după 1 ianuarie 2004 sunt prezentate în *Blaj împotriva României* (nr. 36259/04, pct. 62-65, 8 aprilie 2014; a se vedea și *Dumitru Popescu împotriva României* (nr. 2), nr. 71525/01, pct. 39-46, 26 aprilie 2007).

ÎN DREPT

I. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 8 DIN CONVENȚIE

28. Reclamantul s-a plâns că interceptarea corespondenței sale fusese ilegală și îi încălcaseră drepturile garantate de art. 8 din Convenție, redactat astfel:

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

A. Cu privire la admisibilitate

29. Curtea constată că plângerea nu este în mod vădit nefondată în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție. Constată, de asemenea, că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarat admisibil.

B. Cu privire la fond

1. Observațiile părților

30. Reclamantul a reiterat că, în temeiul Convenției, poate fi acceptată numai o ingerință legală în exercitarea drepturilor garantate de art. 8. A susținut că în cazul său procedura folosită de procuror nu oferise garanțiile necesare. Invocând cauza *Calmanovici împotriva României* (nr. 42250/02, 1 iulie 2008), a afirmat că ordonanța emisă de procuror trebuia să fi fost autorizată de o instanță. De asemenea, a afirmat că nu fusese făcută nicio înregistrare a respectivelor ordonanțe în registrul instanței și, prin urmare, era imposibil să se verifice dacă instanța a fost informată fără întârziere despre aceste măsuri.

31. Pentru început, Guvernul a susținut că reclamantul reiterase pur și simplu plângerea formulată în temeiul art. 6 (a se vedea infra, pct. 45). Oricum ar fi, orice ingerință care ar fi putut avea loc în cauză fusese prevăzută de lege: în temeiul dispozițiilor art. 98 § alin. (1²) din C. proc. pen. procurorul trebuia să informeze instanța despre măsurile luate, dar nu era obligat să obțină confirmarea respectivelor măsuri. A impune autorităților o asemenea obligație, așa cum considera necesar reclamantul, ar fi în afara cadrului legal. În cauza de față, procurorul informase instanța cu privire la ordonanța de reținere a corespondenței. Mai mult, procedura în cadrul căreia

a fost emisă ordonanța de către procuror respectase cerințele legale: fusese urgentă și întemeiată pe o justificare solidă. În plus, măsurile luate de către procuror au fost necesare într-o societate democratică pentru descoperirea activității infracționale privind infracțiunile grave de trafic de droguri.

2. Motivarea Curții

a) Principii generale

32. Curtea reține la început că reclamantul s-a plâns de presupusa nelegalitate a interceptării corespondenței sale de către procurorul în cauză.

33. Curtea reamintește că în stabilirea dreptului „fiecăruia” la respectarea „corespondenței” sale, art. 8 din Convenție protejează confidențialitatea „comunicațiilor private”, indiferent de conținutul corespondenței respective și de forma acesteia. Ceea ce înseamnă că art. 8 protejează confidențialitatea tuturor schimburilor în care se pot angaja persoanele în scopul comunicării (a se vedea *Michaud împotriva Franței*, nr. 12323/11, pct. 90, CEDO 2012; a se vedea, de asemenea, *mutatis mutandis*, *Frérot împotriva Franței*, nr. 70204/01, pct. 53 și 54, 12 iunie 2007).

34. Interceptarea corespondenței reprezintă constituie o ingerință în exercitarea drepturilor prevăzute la art. 8. O astfel de ingerință se justifică în termenii art. 8 § 2 numai în cazul în care aceasta este „prevăzută de lege”, urmărește unul sau mai multe dintre scopurile legitime menționate la § 2, și este „necesară într-o societate democratică” pentru a atinge scopul sau scopurile urmărite (a se vedea, printre multe altele, *Dragojević împotriva Croației*, nr. 68955/11, pct. 79, 15 ianuarie 2015).

35. Mai mult, Curtea a stabilit următoarele principii generale cu privire la cerințele de legalitate în interceptarea comunicațiilor (a se vedea, în special, *Dragojević*, citată anterior, pct. 80-84):

„80. Expresia „prevăzută de lege” de la art. 8 § 2 impune în general, în primul rând, ca măsura contestată să fie întemeiată pe dreptul intern; de asemenea, se referă la calitatea legislației în cauză, impunând ca aceasta să fie compatibilă cu statul de drept și accesibilă persoanei în cauză, care trebuie, de asemenea, să poată prevedea consecințele acesteia în ceea ce o privește (a se vedea, de exemplu, *Kruslin împotriva Franței*, 24 aprilie 1990, pct. 27, seria A nr. 176-A).

81. În special, în contextul măsurilor secrete de supraveghere precum interceptarea comunicațiilor, cerința «previzibilității» legale nu poate însemna că o persoană ar trebui să poată prevedea situațiile în care autoritățile i-ar putea intercepta comunicările, astfel încât aceasta să își poată adapta comportamentul în consecință. Totuși, atunci când o putere executivă se exercită în secret, există evidente riscuri de arbitrar. De aceea, este necesar ca legislația internă să fie suficient de clară, astfel încât să ofere persoanelor indicații adecvate cu privire la circumstanțele și la condițiile în care autoritățile publice au dreptul de a recurge la oricare astfel de măsuri [a se vedea, de exemplu, *Malone împotriva Regatului Unit*, 2 august 1984, pct. 67, seria A nr. 82; *Huvig împotriva Franței*, 24 aprilie 1990, pct. 29, seria A nr. 176-B; *Valenzuela Contreras împotriva Spaniei*, 30 iulie 1998, pct. 46, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-V; *Weber și Saravia*

împotriva Germaniei (dec.), nr. 54934/00, pct. 93, CEDO 2006 XI și *Bykov împotriva Rusiei* (MC), nr. 4378/02, pct. 76, 10 martie 2009].

82. Curtea a subliniat și nevoia de garanții în această privință (a se vedea *Kvasnica împotriva Slovaciei*, nr. 72094/01, pct. 79, 9 iunie 2009). În special, deoarece punerea în aplicare a măsurilor de supraveghere secretă a comunicațiilor nu este deschisă controlului persoanelor în cauză sau al publicului larg, ar contraveni statului de drept ca discreția juridică acordată executivului sau unui judecător să fie exprimată în termenii unei puteri nelimitate. În consecință, legea trebuie să indice domeniul de aplicare al oricărei puteri discreționare conferite autorităților competente și modul de exercitare a acesteia cu suficientă claritate pentru a acorda o protecție individuală adecvată împotriva ingerințelor arbitrare (a se vedea *Bykov*, citată anterior, pct. 78 și *Blaj împotriva României*, nr. 36259/04, pct. 128, 8 aprilie 2014).

83. În plus, în lumina riscului ca un sistem de supraveghere secretă pentru apărarea securității naționale să poată submina sau distruge chiar democrația sub pretextul apărării ei, Curtea trebuie să fie convinsă că există garanții împotriva abuzurilor care sunt adecvate și efective. Evaluarea aceasta depinde de toate circumstanțele cauzei, precum natura, scopul și durata măsurilor posibile, motivele pentru care sunt dispuse, autoritățile competente cu autorizarea, aplicarea și monitorizarea acestora, precum și căile de atac prevăzute de sistemul juridic național (a se vedea *Klass și alții împotriva Germaniei*, 6 septembrie 1978, pct. 50, seria A nr. 28; *Weber și Saravia*, citată anterior, pct. 106; *Asociația pentru Integrare Europeană și Drepturile Omului și Ekimdzieviev împotriva Bulgariei*, nr. 62540/00, pct. 77, 28 iunie 2007 și *Kennedy împotriva Regatului Unit*, nr. 26839/05, pct. 153, 18 mai 2010).

84. Aceasta, în special, este semnificativă pentru chestiunea dacă o ingerință era «necesară într-o societate democratică» în urmărirea unui scop legitim, întrucât Curtea a hotărât că puterea de a dispune supravegherea secretă a cetățenilor se tolerează numai în temeiul art. 8 în măsura în care aceasta este strict necesară pentru protejarea instituțiilor democratice (a se vedea *Kennedy*, citată anterior, pct. 153). În evaluarea existenței și a întinderii unei astfel de necesități, statele contractante beneficiază de o anumită marjă de apreciere, dar această marjă face obiectul unui control european. Curtea trebuie să stabilească dacă procedurile de supraveghere a dispunerii și a aplicării măsurilor restrictive sunt de natură să mențină «ingerința» la ceea ce este «necesar într-o societate democratică». În plus, valorile unei societăți democratice trebuie să fie urmate cât mai fidel posibil în procedurile de supraveghere în cazul în care limitările de necesitate, în sensul art. 8 § 2, nu vor fi depășite (a se vedea *Kvasnica*, citată anterior, pct. 80 și *Kennedy*, citată anterior, pct. 154).”

b) Aplicarea acestor principii în prezenta cauză

36. Revenind la faptele prezentei cauze, Curtea subliniază pentru început că reclamantul a invocat dispozițiile art. 8 din Convenție în cadrul pretențiilor sale în fața instanțelor interne, sesizându-le astfel în mod efectiv cu cererea sa (a se vedea supra, pct. 24). Prezentul capăt de cerere este, prin urmare, separat de cel întemeiat pe art. 6 din Convenție și nu poate fi considerat, astfel cum a susținut Guvernul (a se vedea supra, pct. 31), o simplă reiterare a acestuia.

37. Curtea constată, de asemenea, că în conformitate cu art. 98 alin. (1)¹ din C. proc. pen. (a se vedea supra, pct. 26), de obicei interceptarea corespondenței în România urmează procedura reglementată prin art. 91¹ din C. proc. pen., în care cererea procurorului trebuie autorizată de instanță.

Curtea a avut deja posibilitatea de a examina procedura instituită prin acest articol și a constatat că oferea garanției suficiente împotriva acțiunilor arbitrare (a se vedea, mai cu seamă, *Blaj împotriva României*, nr. 36259/04, pct. 132-141, 8 aprilie 2014).

38. Cu toate acestea, Curtea observă că interceptarea corespondenței în „cazuri urgente”, permisă în temeiul art. 98 alin. (1[^]2) din C. proc. pen., și care era folosită în prezenta cauză (a se vedea supra, pct. 9 și 12), nu răspunde cerințelor art. 91[^]1 din C. proc. pen. Procedura urmată în prezenta cauză este identică cu cea folosită pentru înregistrările telefonice înainte de 2004, despre care Curtea a constatat că încălca cerințele de la art. 8. A făcut această constatare deoarece măsura nu avea garanții corespunzătoare, în măsura în care procurorul care autoriza supravegherea nu era independent de executiv; decizia unui procuror de a intercepta comunicațiile nu era supusă aprobării unui judecător înainte de a fi executată; o persoană aflată sub supraveghere nu putea contesta în fața unei instanțe fondul interceptării; și nu exista nicio mențiune în legislație privind circumstanțele în care ar trebui să fie distruse transcrierile (a se vedea *Bălțeanu împotriva României*, nr. 142/04, pct. 42, 16 iulie 2013). Acest fapt în sine naște îndoieli că interceptarea corespondenței reclamantului era „prevăzută de lege” în sensul art. 8 § 2 din Convenție.

39. În plus, Curtea observă că art. 98 alin. (1[^]2) din C. proc. pen. impune procurorilor obligația să informeze de îndată instanța națională atunci când se ia o măsură de supraveghere (a se vedea supra, pct. 20 și 26). Totuși, în speță nu este posibil să se stabilească dacă instanțele au examinat ordonanțele parchetului. Curtea reiterează asupra acestui punct că procedurile de supraveghere trebuie să urmeze valorile societăților democratice cât mai fidel posibil, în mod deosebit statul de drept, care este în mod expres menționat în preambulul Convenției. Statul de drept implică, *inter alia*, că ingerința autorităților executive în exercitarea drepturilor persoanei ar trebui să fie supusă unui control efectiv, care în mod normal ar trebui să fie exercitat de autoritatea judiciară, cel puțin în ultimă instanță, având în vedere că respectivul control judiciar permite cele mai bune garanții de independență, imparțialitate și o procedură adecvată (a se vedea *Volokhy împotriva Ucrainei*, nr. 23543/02, pct. 52, 2 noiembrie 2006).

40. Evident, reclamantul a contestat legalitatea interceptării în procesul penal principal. Curtea trebuie totuși să observe că acțiunea respectivă, care a început la 2 iunie 2005 (a se vedea supra, pct. 16) și s-a încheiat la 22 iunie 2010 (a se vedea supra, pct. 25), a durat peste cinci ani, ceea ce, în sine, ridică îndoieli asupra caracterului efectiv al acestei căi de atac pentru scopul contestării legalității interceptării corespondenței care a avut loc în februarie și în martie 2005 (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Modestou împotriva Greciei*, nr. 51693/13, pct. 52, 16 martie 2017).

41. În ultimul rând, Curtea reamintește că puterea discreționară juridică acordată executivului nu ar trebui exprimată în termenii unei puteri nelimitate (a se vedea *Dragojević*, citată anterior, pct. 82). Cu alte cuvinte, chiar

presupunând că procedura de urgență care permite procurorilor să ocolească controlul jurisdicțional ar putea trece drept legitimă, nu ar trebui în nicio împrejurare să se facă abuz de aceasta. În consecință, recurgerea la această procedură ar trebui justificată și justificarea trebuie examinată de către instanțele interne. Cu toate acestea, nimic din prezenta cauză nu indică o asemenea urgență. Într-adevăr, poliția a aflat că plicuri suspecte erau trimise în străinătate în ianuarie 2005 (a se vedea supra, pct. 6). Nu există nicio explicație pentru faptul că procurorul nu a putut folosi procedura obișnuită de supraveghere secretă între 9 februarie și 14 martie 2005 (a se vedea supra, pct. 9 și 12). În plus, instanțele naționale nu au examinat dacă și în ce măsură era legitim ca procurorul să recurgă la procedura de urgență pentru o perioadă de două luni.

42. Rezultă că folosirea procedurii de urgență pentru confiscarea corespondenței reclamantului nu era însoțită de garanții adecvate împotriva unor posibile abuzuri. Prin urmare, folosirea acesteia era supusă arbitrarului și era neconformă cu cerința ca ingerința să fie „prevăzută de lege” în sensul art. 8 § 2 din Convenție.

43. În consecință, a fost încălcată această dispoziție.

44. În lumina concluziei de mai sus, Curtea nu trebuie să stabilească dacă ingerința a fost „necesară într-o societate democratică” pentru unul dintre scopurile menționate la art. 8 § 2.

II. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 6 § 1 DIN CONVENȚIE

45. Reclamantul s-a plâns, în temeiul art. 6 § 1 din Convenție, că nu beneficiase de un proces echitabil, în măsura în care principalele probe pentru condamnarea lui, și anume corespondența interceptată, au fost obținute în mod nelegal, în lipsa unei autorizații a instanței pentru ordonanțele procurorului. Dispozițiile relevante ale art. 6 § 1 se citesc după cum urmează:

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil [...] a cauzei sale, de către o instanță [...], care va hotărî [...] asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.”

A. Cu privire la admisibilitate

46. Curtea constată că plângerea nu este în mod vădit nefondată în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție. Constată, de asemenea, că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarat admisibilă.

B. Cu privire la fond

1. Observațiile părților

47. Reclamantul a invocat faptul că principala probă pentru condamnarea sa o constituise corespondența interceptată; cu toate acestea, fusese obținută în mod nelegal și, prin urmare, compromisese condamnarea.

48. Guvernul a reiterat că este în primul rând sarcina instanțelor naționale să aprecieze probele. Mai mult, condamnarea reclamantului fusese întemeiată pe un probatoriu substanțial și consistent și nu se bazase exclusiv pe rezultatele interceptării corespondenței.

2. Motivarea Curții

a) Principii generale

49. Curtea reiterează principiile generale stabilite în jurisprudența sa în ceea ce privește folosirea la proces a probelor obținute în mod nelegal [a se vedea *Bykov împotriva Rusiei* (MC), nr. 4378/02, pct. 88-91, 10 martie 2009]:

„88. Curtea reiterează că, în conformitate cu art. 19 din Convenție, singura sa sarcină este de a garanta respectarea obligațiilor asumate de părțile la Convenție. În special, nu are competența de a soluționa o cerere în care se susține că instanțe interne au comis erori de fapt sau de drept, cu excepția cazurilor în care consideră că astfel de erori ar fi putut implica o posibilă încălcare a unui drept sau a unei libertăți prevăzute de Convenție. Deși art. 6 garantează dreptul la un proces echitabil, acesta nu prevede norme referitoare la admisibilitatea probelor ca atare, care constituie în principal un aspect ce trebuie reglementat de legislația națională [a se vedea *Schenk împotriva Elveției*, 12 iulie 1988, pct. 45, seria A nr. 140; *Teixeira de Castro împotriva Portugaliei*, 9 iunie 1998, pct. 34, Culegere 1998-IV și *Jalloh împotriva Germaniei* (MC), nr. 54810/00, pct. 94-96, CEDO 2006-IX].

89. Prin urmare, Curtea nu are rolul de a stabili, ca principiu, dacă anumite tipuri de probe – de exemplu, probe obținute nelegal în sensul dreptului intern – pot fi admisibile sau dacă reclamantul este într-adevăr vinovat sau nu. Întrebarea la care trebuie să se răspundă este dacă procesul în ansamblul său, inclusiv modul în care au fost obținute probele, a fost echitabil. Aceasta implică examinarea «nelegalității» în cauză și, în care este vorba de o încălcare a unui alt drept prevăzut de Convenție, natura încălcării constatate [a se vedea, între alte hotărâri, *Khan împotriva Regatului Unit*, nr. 35394/97, pct. 34, CEDO 2000-V; *P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*, nr. 44787/98, pct. 76, CEDO 2001-IX; *Heglas împotriva Republicii Cehe*, nr. 5935/02, pct. 89-92, 1 martie 2007 și *Allan împotriva Regatului Unit*, nr. 48539/99, pct. 42, CEDO 2002-IX)].

90. La stabilirea caracterului echitabil al procesului în ansamblul său, trebuie să se țină seama dacă au fost respectate drepturile apărării. Trebuie să se examineze în special dacă reclamantului i s-a oferit posibilitatea de a contesta autenticitatea probelor și de a se opune utilizării lor. În plus, trebuie să se țină seama de calitatea probelor, inclusiv dacă circumstanțele în care au fost obținute pun la îndoială fiabilitatea sau acuratețea acestora. Deși nu apare în mod necesar problema caracterului echitabil în cazul în care probele obținute nu sunt susținute de alte elemente, trebuie reținut că, în cazul în care probele sunt foarte puternice și nu există niciun risc de a nu fi considerate de încredere, necesitatea susținerii din partea altor elemente de probă este cu atât mai redusă (a se

vedea, între alte hotărâri, *Khan*, citată anterior, pct. 35 și 37 și *Allan*, citată anterior, pct. 43).”

50. Curtea a constatat deja, în cadrul circumstanțelor specifice ale mai multor cauze, că faptul că instanțele interne au utilizat mijloace de probă care fuseseră considerate a fi fost obținute nelegal în sensul art. 8 nu contravenea cerințelor de echitate consacrate la art. 6 din Convenție [a se vedea, între alte hotărâri, *Khan împotriva Regatului Unit*, nr. 35394/97, pct. 34-40, CEDO 2000-V; *P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*, nr. 44787/98, pct. 76-81, CEDO 2001-IX; *Dumitru Popescu împotriva României (nr. 2)*, nr. 71525/01, pct. 106-111, 26 April 2007 și *Valentino Acatrinei împotriva României*, nr. 18540/04, pct. 66-77, 25 iunie 2013].

b) Aplicarea la situația în fapt a cauzei

51. Curtea reține de la început că reclamantul a fost condamnat numai de acele instanțe care au luat în considerare probele contestate. Corespondența interceptată poate astfel să fie văzută ca decisivă pentru condamnarea acestuia.

52. Cu toate acestea, Curtea observă că deși probele contestate erau nelegale în sensul art. 8 din Convenție ca urmare a lipsei unor garanții corespunzătoare împotriva abuzurilor (a se vedea supra, pct. 43), acestea respectau cerințele legislației naționale (a se vedea supra, pct. 24 și 25). Folosirea acestora de către instanțele interne nu presupune automat încălcarea principiului echității procesului [a se vedea, în special, *Dumitru Popescu (nr. 2)*, citată anterior supra, pct. 106 cu referințe suplimentare].

53. Din perspectiva principiilor sus-menționate stabilite în *Bykov* (citată anterior supra, pct. 90), Curtea va examina dacă reclamantului i s-a oferit posibilitatea de a contesta autenticitatea probelor și de a se opune utilizării lor. Observă că reclamantul s-a folosit de numeroasele posibilități de a contesta validitatea corespondenței reținute, iar instanțele au examinat obiecțiile sale (a se vedea supra, pct. 23, 24 și 25; a se vedea, de asemenea, *Prade împotriva Germaniei*, nr. 7215/10, pct. 38, 3 martie 2016 și, dimpotrivă, *mutatis mutandis*, *Nițulescu împotriva României*, nr. 16184/06, pct. 46 și 53-57, 22 septembrie 2015).

54. Cu privire la calitatea probelor în litigiu (a se vedea *Bykov*, citată anterior, pct. 90), Curtea observă că niciun element din dosar nu pune la îndoială fiabilitatea sau acuratețea acestora. Curtea reiterează că în cazul în care probele sunt foarte puternice și nu există niciun risc de a nu fi considerate de încredere, necesitatea unor probe suplimentare este cu atât mai redusă (a se vedea *Bykov*, citată anterior, pct. 90). Reclamantul nu a contestat concluziile experților care au examinat conținutul plicurilor, nici nu a contestat afirmația că expediasse corespondență în străinătate. A susținut numai că scopul corespondenței era să trimită studii științifice și mostre în legătură cu munca sa de cercetare. A negat orice implicare în traficul de

droguri, contestând astfel constatările instanțelor în această privință (a se vedea supra, pct. 17).

55. În sfârșit, cu privire la importanța probelor în litigiu, Curtea reține că deși probele erau decisive pentru soluționarea cauzei penale, nu erau unicul mijloc de probă disponibil împotriva reclamantului. În această privință, Curtea reiterează că probele nu au valoare prestabilită în cadrul procedurii penale a statului pârât. Instanțele au libertatea de a interpreta probele în contextul cauzei și în lumina tuturor celorlalte mijloace de probă prezentate în fața acestora (a se vedea *Valentino Acatrinei*, citată anterior, pct. 76 cu trimitere la suplimentare). În cauza de față, corespondența reținută nu era decât o parte a ansamblului probelor apreciate de instanță, care cuprindea și expertiza conținutului și a scrisului de pe plicuri, transcrierea supravegherii audio și video, declarațiile date de martori (în special farmaciști, medici, lucrători poștali și cercetători colegi ai reclamantului), rezultatele verificării destinatarilor din străinătate și a transferurilor de bani primiți de reclamant din străinătate, precum și rapoartele poliției despre verificarea farmaciilor folosite de reclamant și a activității pe Internet a reclamantului (a se vedea supra, pct. 21). Cu excepția unei chestiuni procedurale, reclamantul nu a contestat restul probelor în fața instanțelor interne (a se vedea supra, pct. 24 și 25).

56. După ce a examinat garanțiile privind aprecierea admisibilității și a fiabilității probelor în cauză, precum și utilizarea dată materialelor obținute (a se vedea *Bykov*, citată anterior, pct. 90 și *Lisica împotriva Croației*, nr. 20100/06, pct. 49, 25 februarie 2010), Curtea constată că procedura din cauza reclamantului, în ansamblul său, nu a fost contrară cerințelor unui proces echitabil.

57. În consecință, nu a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție.

III. CU PRIVIRE LA APLICAREA ART. 41 DIN CONVENȚIE

58. Art. 41 din Convenție prevede:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

59. Reclamantul a pretins 100 000 euro (EUR) pentru prejudiciul moral.

60. Guvernul a declarat că pretenția este excesivă. A reiterat că C. proc. pen. permitea reclamantului să solicite redeschiderea procesului în cazul în care Curtea constata o încălcare în cazul acestuia. Din punctul său de vedere, constatarea încălcării și posibilitatea redeschiderii procesului constituiau o reparație suficientă.

61. Având în vedere toate circumstanțele prezentei cauze și concluziile la care a ajuns mai sus (a se vedea supra, pct. 43), Curtea admite că reclamantul trebuie să fi suferit un prejudiciu moral, dar consideră că o constatare a încălcării art. 8 din Convenție constituie în sine o reparație echitabilă suficientă pentru prejudiciul moral suferit.

B. Cheltuieli de judecată

62. Reclamantul nu a solicitat rambursarea cheltuielilor de judecată. În consecință, Curtea nu este chemată să examineze dacă ar trebui acordată o sumă cu acest titlu.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA, ÎN UNANIMITATE,

1. *declară* cererea admisibilă;
2. *hotărăște* că a fost încălcat art. 8 din Convenție;
3. *hotărăște* că nu a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție;
4. *hotărăște* că o constatare a unei încălcări constituie, în sine, o reparație echitabilă pentru prejudiciul moral suferit de reclamant;
5. *respinge* cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limba engleză, apoi comunicată în scris, la 31 octombrie 2017, în temeiul art. 77 § 2 și § 3 din Regulamentul Curții.

Marialena Tsirli
Grefier

Ganna Yudkivska
Președinte

În conformitate cu art. 45 § 2 din Convenție și art. 74 § 2 din Regulamentul Curții, la prezenta hotărâre sunt anexate următoarele opinii separate:

- (a) opinia concordantă a domnului judecător De Gaetano;
- (b) opinia comună parțial concordantă a judecătorilor Pinto de Albuquerque și Bošnjak.

G.Y.
M.T.

OPINIA CONCORDANTĂ A DOMNULUI JUDECĂTOR DE GAETANO

1. Pentru a evita îndoiala, ar trebui să clarific de ce am votat în prezenta cauză că nu exista o încălcare a art. 6 § 1.

2. Indiferent de ce s-a hotărât în *Bykov împotriva Rusiei* și în celelalte cauze menționate la pct. 49 din hotărâre, în prezenta cauză încălcarea art. 8 a constat nu în faptul că ingerința în corespondența reclamantului a încălcat dreptul intern – în fapt, era *în conformitate cu* dreptul intern –, ci în faptul că *respectivul drept intern în sine* nu era în conformitate cu cerințele stricte ale art. 8. Legislația nu oferea garanții adecvate împotriva posibilelor abuzuri ale art. 98 alin. (1²) C. proc. pen. (a se vedea pct. 39 și 42), care a fost invocat de parchet și aplicat de acesta în speță. Într-un anume sens, exista o încălcare „formală” a art. 8 – faptul că dreptul intern nu îndeplinea cerința de calitate cerută – care în speță nu s-a reflectat în mod necesar asupra valorii probatorii a materialului interceptat.

3. În circumstanțe diferite probabil că nu aș fi votat pentru constatarea neîncălării în sensul pct. 3 din dispozitivul hotărârii.

OPINIA COMUNĂ PARȚIAL CONCORDANTĂ A JUDECĂTORILOR PINTO DE ALBUQUERQUE ȘI BOŠNJAK

1. În prezenta cauză am votat cu majoritatea constatând că nu a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție. În lumina faptelor prezentei cauze și a stadiului actual al jurisprudenței Curții, plângerea formulată de reclamant în temeiul dispoziției sus-menționate din Convenție nu putea fi soluționată în alt mod. Cu toate acestea, înaintăm această opinie separată pentru a sublinia că jurisprudența Curții cu privire la folosirea probelor obținute în mod nelegal în procesul penal nu este convingătoare, coerentă și clară și are nevoie de reinterpretare.

2. De-a lungul anilor, Curtea s-a ocupat de plângeri care susțineau că utilizarea unui anumit element de probă în procesul penal încălca principiul caracterului echitabil al procesului. În conformitate cu principiul subsidiarității, Curtea a declarat în mod regulat că în Convenție nu sunt prevăzute norme referitoare la admisibilitatea probelor ca atare, care constituie în principal un aspect ce trebuie reglementat de legislația națională¹. Această declarație generală a dus la rezultate problematice în situațiile în care probele respective erau obținute prin încălcarea drepturilor și a libertăților protejate de Convenție, în special cele garantate la art. 3 și art. 8.

3. În jurisprudența sa, Curtea a respins în mod constant argumentul că procedurile care duc la o condamnare pe baza dovezilor strânse cu încălcarea art. 8 din Convenție nu erau echitabile și că, în consecință, reprezentau o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție. Această atitudine fusese criticată energic de către judecătorii care formulau opinii separate în mai multe cauze. În *Schenk împotriva Elveției*², judecătorii Pettiti, Spielmann, De Meyer și Carrillo Salcedo au subliniat după cum urmează: „[...] respectarea legii în strângerea probelor nu reprezintă o cerință abstractă sau de formă. Dimpotrivă, considerăm că este una de primă importanță pentru caracterul echitabil al unui proces penal. Nicio instanță nu poate, fără a fi în detrimentul administrării corespunzătoare a justiției, să se întemeieze pe probe care au fost obținute nu numai prin mijloace neechitabile, ci, mai presus de orice, în mod nelegal. Dacă acesta este cazul, procesul nu poate fi echitabil în sensul Convenției.”

În *Khan împotriva Regatului Unit*³, judecătorul Loucaides, în opinia sa parțial concurentă, parțial separată, a afirmat următoarele: „Nu pot accepta că

¹ A se vedea, de exemplu, *Schenk împotriva Elveției*, 12 iulie 1988, pct. 45, seria A nr. 140; *Teixeira de Castro împotriva Portugaliei*, 9 iunie 1998, pct. 34, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-IV; *Jalloh împotriva Germaniei* (MC), nr. 54810/00, pct. 94-96, ECHR 2006-IX și *Bykov împotriva Rusiei* (MC), nr. 4378/02, pct. 88, 10 martie 2009.

² Citată anterior.

³ *Khan împotriva Regatului Unit*, nr. 35394/97, CEDO 2000-V.

un proces poate fi «echitabil», în conformitate cu art. 6, în cazul în care vinovăția unei persoane pentru orice infracțiune se stabilește prin probe obținute cu încălcarea drepturilor omului garantate de Convenție. Apreciez că termenul «caracter echitabil», atunci când este examinat în contextul Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, implică respectarea statului de drept și de aceea presupune respectarea drepturilor omului prevăzute în Convenție.”

Opinia sa a fost reiterată de judecătoria Tulkens în opinia sa parțial separată din *P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*⁴, precum și de judecătorul Spielmann în opinia sa parțial separată, la care au subscris judecătorii Rozakis, Tulkens, Casadevall și Mijović, în cauza *Bykov*⁵.

4. Avem convingerea fermă că aceste opinii separate au un sens. Unele dintre opiniile separate citate anterior pledau pentru caracterul inadmisibil al probelor obținute cu încălcarea drepturilor și a libertăților garantate de Convenție, pe baza argumentului caracterului efectiv al drepturilor Convenției. Conform judecătorului Loucaides în opinia sa separată din *Khan*⁶ și judecătoria Tulkens în opinia sa separată din *P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*⁷, „[...] în cazul în care încălcarea art. 8 poate fi acceptată ca echitabilă, atunci nu pot vedea în ce mod poate fi descurajată eficient poliția să repete acest comportament nepermis.” Într-adevăr, alte alternative, precum posibilitatea procedurii disciplinare împotriva agenților statului care încalcă o dispoziție a Convenției, sau a unei acțiuni civile în despăgubiri intentate statului, nu pot oferi o cale de atac comparabilă cu norma de excludere ca inadmisibile a mijloacelor de probă obținute cu încălcarea Convenției⁸, pentru trei motive.

În primul rând, norma de excludere a probelor obținute cu încălcarea unui drept din Convenție nu servește doar scopul descurajării, dar este și „un

⁴ *P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*, nr. 44787/98, CEDO 2001-IX.

⁵ Citată anterior.

⁶ Citată anterior.

⁷ Citată anterior.

⁸ Dintr-o perspectivă relevantă de drept comparat, alternativele la norma de excludere au fost considerate complet ineficace. În cauza *People v. Cahan (Statul împotriva Cahan)* [282 P.2d905 (Cal.1955)], Curtea Supremă a Californiei a hotărât că în cazuri de percheziții și ridicări, „[...] alte căi de atac nu reușiseră deloc să asigure respectarea dispozițiilor constituționale de către polițiști”. Pornind de la această jurisprudență, Curtea Supremă a Statelor Unite a hotărât în cauza de referință *Mapp v. Ohio (Mapp împotriva Ohio)* [367 U.S. 643 (1961)] că trebuie să respingă alternativele la norma de excludere, observând că „[...] experiența Californiei potrivit căreia asemenea căi de atac fuseseră nefolositoare și inutile este susținută de experiența altor state”. Pentru o analiză detaliată de importanță empirică a normei de excludere a se vedea *Kamisar*, „In Defense of the Search and Seizure Exclusionary Rule (Law and Truth – The Twenty-First Annual National Student Federalist Society Symposium on Law and Public Policy – 2002)” [În apărarea normei de excludere a percheziției și a ridicării (Lege și adevăr – Cel de-al douăzeci și unulea simpozion anual național al Societății studențești federaliste despre drept și politici publice – 2002)], în *Harvard Journal of Law & Public Policy* 26, nr. 1 (2003): 119-40.

imperativ al integrității judiciare”⁹. Norma de excludere împiedică justiția să tolereze abaterile poliției în situațiile în care aceasta din urmă obține probe cu încălcarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. În al doilea rând, o sancțiune procedurală, precum norma de excludere, face din colecția de norme privind probele o *lex perfecta*. În caz contrar, normele de procedură sunt pur și simplu accesorii ale celor materiale care protejează integritatea fizică, libertatea de mișcare, intimitatea și alte drepturi și libertăți reale. O asemenea situație ar fi într-un conflict fundamental cu principiul echității procedurale, acesta fiind nucleul dreptului la un proces echitabil așa cum este consacrat la art. 6 din Convenție. În al treilea rând, o încălcare a normelor referitoare la strângerea probelor în procesul penal nu constituie în mod necesar o abatere disciplinară sau un delict civil în mai multe sisteme juridice ale înaltelor părți contractante.

5. Probele în scopul procesului penal împotriva unui suspect sunt adesea obținute printr-o ingerință în drepturile și libertățile garantate de Convenție. De regulă în cauze privind infracțiuni grave, autoritățile statului efectuează percheziții corporale și domiciliare și ridicări de înscrisuri, interceptează convorbiri telefonice și corespondență, pentru a nu menționa alte forme la fel de sau mai intruzive de ingerință în viața privată și asupra integrității fizice. Aceste acțiuni nu constituie o încălcare atâta timp cât sunt compatibile cu cerințele Convenției, precum cele care decurg din art. 8 § 2. Scopul acestor cerințe este să asigure un just echilibru între drepturile persoanelor și interesele societății. Dacă într-o anumită cauză primele predomină asupra celor din urmă și se constată o încălcare a art. 8, este dificil de imaginat că respectiva încălcare ar putea fi validată în scopul judecării și condamnării persoanei în temeiul art. 6. Mai simplu exprimat, așa cum a procedat judecătorul Spielmann în opinia sa separată, la care au subscris mai mulți alți judecători, în *Bykov*¹⁰, ceva care „[...] este interzis de o dispoziție (art. 8) nu poate fi admis în temeiul alteia (art. 6).“

6. Poziția adoptată de Curte a fost aceea potrivit căreia problema de rezolvat este dacă procesul era echitabil în ansamblu. Susținem că această poziție nu ține seama de diferența dintre probele obținute cu o „simplă“ încălcare a legislației naționale și probele obținute cu încălcarea drepturilor și a libertăților garantate de Convenție, ceea ce constituie, fără îndoială, o chestiune de competența Curții. Mai important este faptul că această poziție a Curții ignoră existența în procesul penal a unor limite absolute, foarte vizibile și roșii, care nu pot fi depășite fără a submina drepturile și libertățile fundamentale într-un stat caracterizat de preeminența dreptului.¹¹ Acestea

⁹ Expresie folosită în hotărârea Curții Supreme a Statelor Unite în cauza *Elkins v. United States* (*Elkins împotriva Statelor Unite*), 364 U.S. 206, 222 (1960).

¹⁰ Citată anterior.

¹¹ Pentru mai multe exemple privind aceste linii roșii în procesul penal, a se vedea opinia concordantă comună a judecătorilor Kalaydjieva, Pinto de Albuquerque și Turković în *Dvorski împotriva Croației* (MC), nr. 25703/11, CEDO 2015, inclusiv critica analizei privind

sunt norme absolute care exclud în mod necesar probele strânse cu încălcarea lor.

7. În aprecierea sa cu privire la caracterul echitabil general al procedurilor în lumina admisibilității probelor, Curtea a subliniat în hotărârea Marii Camere în cauza *Bykov*¹² câteva criterii care par a fi decisive¹³. Sunt incluse criteriile: a) dacă reclamantul a avut posibilitatea de a contesta autenticitatea probelor și utilizarea lor, b) dacă există o îndoială privind fiabilitatea sau acuratețea probelor, având în vedere circumstanțele în care au fost obținute, c) dacă există probe suplimentare. Cu privire la ultimul criteriu, Curtea a subliniat în aceeași hotărâre că, în cazul în care probele contestate sunt foarte puternice și nu există niciun risc de a nu fi considerate de încredere, necesitatea unor probe suplimentare este cu atât mai redusă.

8. În opinia noastră, aceste criterii nu duc automat la înțelegere și la aplicabilitate ușoară și deci nu oferă orientări instanțelor naționale. Ne putem întreba dacă aceste criterii sunt exhaustive¹⁴. Mai mult, nu este limpede dacă trebuie considerate cumulativ sau alternativ¹⁵. Dar mai presus de orice, se concentrează asupra puterii probatorii a probelor în litigiu. În sfârșit, în conformitate cu criteriile *Bykov*, atâta timp cât o probă este destul de importantă, folosirea ei este echitabilă. Nu suntem de acord cu această viziune pur cazuistică, consecvențialistă și oportunistă. Deseori, probele obținute cu încălcarea drepturilor și a libertăților garantate de Convenție sunt extrem de importante și ar putea exista cauze în care nu sunt contestate autenticitatea, fiabilitatea și acuratețea lor. Aceasta nu ar trebui să însemne că se cere Curții să fie mai puțin exigentă cu privire la respectarea Convenției. La fel, oportunitatea de a contesta folosirea unei probe specifice depinde de dispozițiile de drept național, care, la rândul lor, nu ar trebui să influențeze

eroarea inofensivă în procedura penală efectuată de judecătorul Scalia în *United States v. Gonzalez-Lopez* (Statele Unite împotriva *Gonzalez-Lopez*), 548 U.S. 140 (2006) (nota de subsol 28 din opinie).

¹² Citată anterior, pct. 90.

¹³ Aceste criterii urmăresc poziția Curții în mai multe cauze în care era în joc problema echității folosirii mijloacelor de probă obținute cu încălcarea art. 8. Pe lângă *Schenk, Khan, P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit* (toate citate anterior), existau cauze în care avusese loc indiscutabil o încălcare a dispozițiilor legislației naționale, dar în care capătul de cerere referitor la încălcarea art. 6 § 1 fie era declarat inadmisibil, fie nu se constata nicio încălcare. Aceste cauze includ *Parris împotriva Ciprului* (dec.), nr. 56354/00, 4 iulie 2002; *Perry împotriva Regatului Unit* (dec.), 63737/00, 26 septembrie 2002; *Hewitson împotriva Regatului Unit* (dec.), nr. 50015/99, 22 octombrie 2002; *Heglas împotriva Republicii Cehe*, nr. 5935/02, 1 martie 2007 și *Dumitru Popescu împotriva României* (nr. 2), nr. 71525/01, 26 aprilie 2007.

¹⁴ Nu acesta pare a fi cazul, luând în considerare evoluția ulterioară din *Prade împotriva Germaniei*, nr. 7215/10, 3 martie 2016, așa cum s-a evidențiat în prezenta opinie separată mai jos.

¹⁵ În unele cauze ulterioare, simplul fapt că existau dovezi suplimentare de sprijin era considerat suficient pentru a respinge plângerea. Pe de altă parte, în unele cauze ca cea prezentă, toate criteriile menționate mai sus erau luate în considerare în analiza unei plângeri date.

aprecierea autonomă a echității din perspectiva art. 6 § 1, pe care Curtea are dreptul să o întreprindă. În sfârșit, într-o cauză dată se poate ca o asemenea ocazie să nu fi fost efectivă, altfel reclamantul nu ar fi avut nevoie să se adreseze Curții.

9. În plus, considerăm că jurisprudența Curții nu întrunește consensul între majoritatea înaltelor părți contractante că, în principiu, folosirea mijloacelor de probă obținute cu încălcarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale ar trebui interzisă, în afara unor circumstanțe excepționale. O analiză serioasă a dreptului comparat în ceea ce privește situația părților contractante ar face evident acest lucru. Problema admisibilității probelor obținute cu încălcarea drepturilor și a libertăților fundamentale și lipsurile din jurisprudența Curții au atras atenția multor experți¹⁶. Există sisteme juridice cu o normă de excludere absolută, conform căreia orice mijloace de probă obținute prin astfel de încălcări trebuie să fie excluse din proces din principiu. Acest principiu se poate extinde ulterior, la probele derivate din asemenea probe (așa-numitele fructe ale pomului otrăvitor). Pot exista mai multe excepții de la norma de excludere. Imperativul acesteia este uneori pus în balanță împotriva interesului public. Unele sisteme juridice aplică, în locul normei de excludere, conceptul nulității actelor de cercetare efectuate cu încălcarea unor dispoziții importante ale dreptului național. Dar ar fi dificil de identificat un sistem în care admisibilitatea probelor depinde numai de valoarea probatorie a probelor respective, adică de autenticitatea, fiabilitatea, exactitatea și forța acestora, criterii identificate ca relevante în *Bykov*¹⁷.

10. Este cu atât mai mult de înțeles în lumina naturii procesului penal. Pentru a stabili faptele relevante ale cauzei, autoritățile pot avea nevoie să recurgă la metode investigative care produc ingerințe în exercitarea drepturilor și libertăților protejate de Convenție, inclusiv cele consacrate la art. 3 și art. 8. Dar aflarea adevărului nu este singurul scop al procesului penal. A apăra persoanele particulare împotriva utilizării nelimitate, disproporționate sau arbitrară a puterilor represive de către stat în dreptul penal este de o importanță istorică egală, așa cum a fost ilustrată, de exemplu, de jurisprudența de lungă durată a Curții. Sistemele juridice ale înaltelor părți contractante prevăd de regulă condițiile și procedurile care guvernează actele

¹⁶ În 2003, Rețeaua UE de experți independenți în domeniul drepturilor fundamentale (CFR-CDF) a emis un document intitulat „Opinie asupra statutului probelor obținute nelegal în procedura penală din statele membre ale UE”. Stabilește că, în general (în ceea ce privește aspectul admisibilității), normele naționale privind procesul penal îl protejează mai mult pe inculpat decât se cere la art. 6 § 1 din Convenție. În doar șapte state (Austria, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Suedia și Regatul Unit) probele obținute cu încălcarea dreptului la respectarea vieții private sunt în principiu admisibile în procesul penal, însă în unele dintre aceste state admisibilitatea este supusă procesului de punere în balanță. Este de înțeles că documentul nu discută situația din acele țări care nu sunt membre ale UE. Documentul este accesibil la http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/cfr_cdf_opinion3_2003_en.pdf

¹⁷ Citată anterior.

de urmărire penală care produc ingerințe în exercitarea drepturilor individuale, pentru a proteja persoanele împotriva arbitrariului. De obicei, aceste condiții includ controlul prealabil de către o autoritate independentă și impun o cauză probabilă specifică sau oricum poate fi denumită aceasta într-un sistem juridic dat. Tipurile speciale de ingerință se pot limita la infracțiuni de o anumită gravitate. În plus, acestea sunt adesea limitate în timp. Condițiile sunt adoptate pentru a pune în echilibru drepturile persoanelor private și interesele societății. Acestea ar trebui să corespundă cerințelor de la art. 8 § 2 din Convenție, și anume ca orice ingerință să fie în conformitate cu legislația și necesară într-o societate democratică și pentru atingerea unuiu sau a mai multor scopuri legitime enumerate acolo. Dacă instanțele naționale ignoră aceste condiții admitând probe obținute cu încălcarea lor, echilibrul fragil se pierde iremediabil, în detrimentul caracterului echitabil al procedurii. În opinia noastră, forța probatorie a unui element anume de probă nu ar trebui să fie un argument suficient pentru a anula nevoia de a proteja drepturile omului și libertățile fundamentale.

11. Jurisprudența Curții după *Bykov*¹⁸ arată că aplicarea criteriilor dezvoltate în cadrul acesteia nu au dus niciodată la constatarea unei încălcări a art. 6 § 1 din Convenție¹⁹. Însuși acest lucru ridică întrebarea dacă respectivele criterii sunt echilibrate. S-a constatat implicit că sunt insuficiente în *Prade*²⁰, unde Camera care a decis asupra aplicării a examinat următoarele probleme:

a) natura nelegalității – Camera a observat că, potrivit Curții Constituționale Federale (Germane), motivul nelegalității era insuficiența indiciilor în sprijinul suspiciunii că reclamantul a săvârșit o infracțiune, dar în același timp a reținut că poliția nu a acționat cu rea-credință la data la care a obținut și a executat mandatul (hotărârea *Prade*, pct. 37);

(b) existența oportunității efective de a contesta folosirea probelor (pct. 38);

(c) nivelul caracterului invaziv – Camera a statuat că, spre deosebire de *Jalloh*²¹, măsura respectivă nu îl supusese pe reclamant unei ingerințe grave asupra integrității sale fizice și mentale, care, la rândul său, ar constitui o încălcare a art. 3 din Convenție (pct. 39);

(d) calitatea probelor respective (pct. 39);

(e) importanța probelor în litigiu pentru condamnarea penală a reclamantului – Camera a observat că, potrivit Curții Constituționale

¹⁸ Ibid.

¹⁹ A se vedea, de exemplu, *Valentino Acatrinei împotriva României*, nr. 18540/04, 25 iunie 2013; *Niculescu împotriva României*, nr. 25333/03, 25 iunie 2013; *Dragojević împotriva Croației*, nr. 68955/11, 15 ianuarie 2015; *Prade*, citată anterior și *Kalnėnienė împotriva Belgiei*, nr. 40233/07, 31 ianuarie 2017.

²⁰ Citată anterior.

²¹ Citată anterior.

Federale, materialul contestat era singurul element de probă împotriva reclamantului (pct. 40);

(f) cântărirea interesului public în anchetare și condamnare împotriva interesului individual ca informațiile să fie strânse legal – Camera a observat că instanțele naționale au efectuat acest exercițiu și nu au constatat nicio aparență de arbitrar sau disproporționalitate în aceasta (pct. 41).

12. Nu este intenția noastră să analizăm în profunzime hotărârea pronunțată în cauza *Prade*²² sau să adoptăm o poziție cu privire la concluziile Camerei în această cauză dată. Scopul expunerii de mai sus privind criteriile relevante este de a arăta că jurisprudența în materie este departe de a fi constantă. Criteriile (a), (c) și (f) din hotărârea *Prade* nu se regăsesc nicăieri în *Bykov*²³. Întrucât acestea implică elemente care nu sunt în legătură numai cu forța probatorie a probelor contestate, pot fi considerate drept un pas într-o direcție pozitivă. Cu toate acestea, lasă mult loc pentru evoluții privind coerența și claritatea. Mai mult, este posibil și ca aceste criterii să contravină standardelor aplicate frecvent în dreptul comparat modern.

13. În total, Curtea trebuie încă să stabilească dacă în principiu (și în ce condiții), în lumina art. 6 din Convenție, este permisă folosirea probelor obținute cu încălcarea oricărui alt drept din Convenție. Această problemă se referă la nucleul conceptului de echitate a proceselor penale. Este, de asemenea, de importanță generală pentru protecția efectivă a drepturilor omului și a libertăților fundamentale garantate de Convenție. Pentru aceasta, ar fi de dorit să fie revăzută jurisprudența existentă a Curții în materia admisibilității probelor obținute nelegal. Am sugera ca în viitorul apropiat Marea Cameră să poată aborda chestiunea în mod corespunzător.

²² Citată anterior.

²³ Citată anterior.